

Ekonomia

Henrike Galarza

Asiako ezezagunak

Udan zehar, munduko bigarren eta hirugarren potentzia ekonomikoetan, nazioarteko merkatu ezberdinen egoeraren inguruko ziurtasunik eza areagotuz joan da. Txinaren kasuan, Alderdi Komunistaren azken kongresuaren osteko erabaki estrategiko berrien ondoren, ingurumena, barneko kontsumoa eta kalitate, teknologia eta salneurri handiagoko esportazioak lehenesten ari dira, ustelkeria politiko ekonomikoaren aurkako borrokarekin batera. Zein izanen dira batez bertzeko kontsumitzaile txinatarraren aukera berriak? Nolako industri eta zerbitzu jarduerak garatzera doaz? Shangai eta, oro har, kostaldeko gune industrialetako saturazio maila ikusirik, pentsatzekoa da agintariak datozen urteotan barnealdea garatzen saiatuko direla, arazo demografiko zein ekologikoak konpontzeko bidean. Horrek eskatzen duen lehen inbertsioa azpiegitura fisikoena da: errepide, trenbide eta aireportuez gain, energiaren hornikuntza eta hirietako oinarrizko zerbitzuak (ur uherrentzako sareak, hondakinen tratamendua eta etxebizitza berriak, bertzeak bertze) bermatu behar dituzte. Erabili beharreko baliabide ekonomikoen kopuruak erraldoiak direnez, ziurrenik, Txinaren barnean aurkitu eta ekoiztu daitekeenarekin ez dute nahikoa izanen. Txinako naturaren mugek lehengai batzuen inportazioak, petrolioa edo burdina, erraterako, igoaraziko dituzte. Jarduera horietan, atzerrian, inbertsio ugari egin badituzte ere, gehiago beharko dituztela erraz atzeman daiteke, baliabide naturalen nazioarteko merkatuetan lehia indartuz.

Ekoiztutako eta erdiekoiztutako produktuei dagokionez, Txinako langile eta familiek ekoiztu eta kontsumituko

dituzten garraio tresneria (ibilgailuetatik hegazkinetara) eta teknologia, edo elektrotresna eta informatika-osagaien arabera zehaztuko dira egin beharreko inportazioak, eta hori politikoki erabakiko dutelakoan gaude. Ondorioz, etorkizuneko Txinaren ekonomiari buruzko erantzun zehatzak lortzeko, Mendebaldeko sino-politologoak ingeniari, ekonomialari eta kontableak bezain garrantzizkoak izanen dira, izaten ari dira, dagoeneko.

Bertzaldetik, Txinako Banku Zentrala eta, oro har, herri horren agintari politiko nagusiak gertaera finantzario eta monetarioen aurrean erne dabiltzala argi frogatu dute burtsetan izandako krakaren ondoren emandako erantzunek. Hala ere, garai honetan, finantza-espekulazioak merkatuetan lortutako indarra aintzat hartuz, ez da lan erraza unean uneko 'mozkinen bilketa' edo 'behin-behineko burbuila' arruntak egiturazko krisialdi baten ondorio edo aurrekarietatik aldentzea. Txinako burtsetako harian, truke tasari zegozkion erabakiak ikusi ondoren, pentsatzekoa da egiturazko erantzuna dela, hau da, barneko ekonomiaren aldaketa sakonak bultzatuko dituen; jarduera produktiboen *sortu-suntsitu* prozesua gauzatuko den heinean, agintarien epe luzeko helburuak argiago ulertzeko moduan egonen gara.

Bitartean, epe motzeko finantza-aldaketak aspertu arte aztertzen dituztenek ez dute deus erraten espero duten Txinaren ekonomiaren espezializazioaz. Aldiz, Txinako Banku Zentralaren larrialdiko finantziazioa txalo beroz agurtu zuten aditu berberak.

Finantza sistemaren egokitzeari dagokionez, egoeraren benetako izaera zehaztea oso zaila da, Japoniaren kasuan bezala: oso 'kapitalistak' ez diren sare finantzario pribatuen garrantziaz gain, arduradun politiko eta finantzarioen arteko harreman zuzen eta publikoak direla-eta, Mendebaldeko kapitalismoaren irizpide finantzarioak, asko izanda ere, ez dira hango ohitura, legedi eta filosofietara egokitzen. Berriki izan diren renmimbi moneta txinatarraren devaluazioei buruzko iritzi anitz bezain kontrajarriak adibide. Edo 'Abenomics',

Shinzo Abe lehen ministro japoniarraren politika ekonomikoa, izaten ari den gorabeherak.

Laburki erranda, epe motzeko aldaketez haratago, datozen urteetan zehar Asiako mega-ekonomiek mundukoari egin behar dioten ekarpena oraindik ikustekoa da, Amerikako Estatu Batuak eta Europako Batasuna krisialditik oso poliki ateratzen ari diren bitartean... egiazki ateratzen ari bagara. Gainera, hegemonia ekonomikoaren lehian, ziklo ekonomikoen alde guztiak, positibo zein negatibo, boteretsuenen estrategietarako tresnak bertzerik ez direla gogotik ezin galdu.

Gerrak

Gerra da Siria, Libia, Afganistan edo Iraketik EBra etortzen ari diren pertsonak, iheslari eta errefuxiatuak, haien ohiko bizileku eta bizimoduetatik atera dituen zioa. Andaluziako itsasertzean eta Italiako hegoaldeko Lampedusa irlan duela urte gehiegi ezagutu izan ditugunak, orain, Austria, Alemania eta Hungariako mugetan gertatzen ari dira, hildakoak barne. Tragedia garratz horren aurrean, EBren izenean, inolako autokritikarik egin gabe, Merkel edo Rajoy bezalakoek erakutsitako jarrera paternalista eta ezin hipokritagoa, hauteskondeak datoz!, Hungariako gobernu eskuindarrak agerian utzi du.

Lehenik, irudi batzuek hedabideetan zalaparta handia eragin zuten: Hungariako mugako polizia batzuek errefuxiatu talde bati hamaiketako poltsak, eman beharrean, jaurti egiten zizkieten. Bigarrenik, aurreko irudiak azkar ordezkatu zituzten Hungariako mugetan eraikitzen ari diren 'lotsaren' hesi berriek. Estatu espainolaren hedabideetan ez dugu Melilla eta Ceuta hirien inguruan dauden hesi hilgarrien eta Hungarian jaurtitako hamaiketako arteko paralelorik ikusi edo entzun, baina hesiak berdinak dira.

Tragedia eta fartsa elkartzeko, Merkel andrea Bakearen Nobel sariaren hautagaitzat aurkeztu omen dute. Mihi gaiztoek diotenez, Alemaniako enpresarien ekimena omen da,

kantzilerrak teknikari eta langile espezializatuen eskasia Sieriatik etortzen ari diren langileei esker Alemanian konponzera zihoazela adierazi ostean, noski!

Mendebaldeko potentziek sorrarazi eta eutsitako gerra horien ondorioak ez dira kanpotarrentzako soilki. Xenofobia eta arrazismo hutsa, Hungariako gobernuarena ikusgarrienetakoa da baina inondik ere ez bakarra, indartzen ari dira curriculum ezin 'demokratikoagoa' duten Europako herrietan, Frantzia, Finlandia eta Herbehereetan, erraterako. «Kanpotarrek lanpostuak kentzen dizkigute» edo «Oso 'ezberdinak' (islamikoak, lapurrak, alferrak...) dira, haien herrietara itzul eta gera daitezen!», horiek bezalako mezuak ozenki entzutea, arduradun politikoen gaitzespena, jada ez da asaldurarako kontua, eztabaida zintzo eta ordenatu baten gaia baizik, adierazpen askatasunaren panegirioa, behin horretan bakarrik, egin ondoren.

Hala ere, muga irekien aldeko filosofiak EBko kapitalismoan kontraesan batzuk sortzen ditu: hurrengo hilabete eta urteetan posible al da bi milioi pertsona behar den moduan hartzea? Nondik atera behar da dirua? Zein izanen lirategi herri eta hirietako auzoetan nabaritutako diren aldaketak? Gure inguruko osasun zerbitzuetan orain arte gertatu ez dena, etorkinek zerbitzu 'gehiegi' erabiltzea, alegia, bat-batean gertatzen hasiko balitz, nork daki zer ekarriko lukeen? Kapitalismoak ez du erantzunik, erantzun justu eta demokratikorik erran nahi dugu. Sistema ekonomiko gisa, kapitalismoaren antolaketa bortitza da berez. Ez da inoiz kapitalismo leunik izan. Ezinbertzekoak ditu hierarkia, indar eta bortizkeria, kapitalen arteko borrokan denak balio du eta.

Langileak, zioen Marxek, munduko internazionalistenak gara eta izan gara. Hain zuzen, hesi eta kapitalismorik gabeko mundu batean denok irabaziko genuke, oraingo pribilegiatuok ere bai. Agian kontsumo maila txikiagoarekin, baina gotorleku eta gerrarik gabe. Europako gotorlekuaren ideia ez da hala moralki nola politikoki onargarria, ezin da alboratu begira geratu, hesiak altxatuz 'ekaitza' igaro arte. Baina, aldi berean, Europako kapitalismoa ez da gai funtsezko eta jatorrizko

arazoak konpontzeko, beharrezko aldaketak bere izaeraren aurkakoak bailirateke: kapitalismoak ez du *seppuku*-rik egiten. Tamalez, behin baino gehiagotan aipatu dugun legez, zerbait gertatuko delakoan gaude, hedabideetako azaletan jarriko dutena, errefuxiatu eta iheslarien egoera ahaztaraziko duena, bi publizitate-iragarkiren artean, Haitiko lurrikara, Ukrainako gerra, Lampedusa, Ceuta, Melilla, ebola eta hainbat kasutan gertatu den modu berberean: *business as usual*, berriro.

Ezezagun gehiago Hego Amerikan

Brasilgo ekonomiaren mantsotzea, lehen, eta atzerakada, orain, oso albiste txarra da, inguruan dauden herrientzako bereziki. Hego Amerikako 'lokomotora' ekonomikoaren ga-beziak azalarazten ari dira Olinpiar Jokoek eskatu dituzten ahalegin produktiboen kariatz. Pobrezia lekualdatuz saiatu omen dira afera konpontzen Rousseff presidentearen gobernu ezberdinak, desberdintasun ekonomiko-sozialak, ustelkeria politiko-ekonomikoa eta suntsiketa ekologikoak, bertzeak bertze, areagotzen eta nagusitzen ari diren aldi berean. Zalantzarik gabe, AEB eta EBtik atzeraldirako eragina pairatzeaz gain, Argentina, Venezuela, Ekuador, Bolivia eta, neurri apalagoan, Txile edo Kuba bezalako herrietan, haien alboko erraldoiaren eztul ekonomikoak nabaritzen ari dira, gehiengo pobreen kalterako. Petrolio eta bertze lehengaien salneurrien jaitsiera kalte egiten ari zaie lehengai horien herri esportatzaileei, inportatzaileek profitatu gabe, Ipar kapitalista eta Txinaren inportazioak ez direlako lehen izaten zirenak.

Venezuelan gertatzen ari dena argitzea oso zaila zaigu. Kubaren eta AEBen gobernuen arteko zorioneko baketzearen ondoren, AEBen gobernuak Venezuela etsaitzat hartzea txarra litzateke Venezuelako jendearentzat, eta orban mehatxugarria Bolibartar Iraultzarako. Hedabide nagusietan nekez bilatuko da Maduro presidentearen gobernuaren politika ekonomikoaren aipurik. Gutxiespenezko iruzkin motz bat

nahikoa omen da Chávez presidentearen garaietatik Venezuelako jende xumearen bizitzan izandako eraldaketa positibo gainera kentzeko. Ezin ukatu akats ugari, eta ustelkeria, izan badirela, eta ez direla behar den moduan zuzentzen. Azken albiste judizialek, oposizio politikaren buruzagiaren kartzela zigorra barne, ez diote lasaitasunari eta bizikidetzari gehiegi lagundu. Heldu den abenduan egin beharreko hauteskundeak sozialismorako bide bolibartarraren etorkizunerako erabakigarriak izanen dira. Erabateko gehiengorik gabe, bolibartarren negoziazio tartea asko murriztuko litzaiteke, hango eskuin politikoaren muturreko ideiak ezaguturik.

Zailtasun ekonomikoen erdian, Hego eta Erdialdeko Amerikako ekonomien koordinazio eta bateragarritasuna serioki jorratzea oso erronka polita da, gure ustez. Horretarako, benetako plangintza demokratikoa ezinbertzekoa da, hain zuzen, burujabetasun ekonomikoaren muinean pertsonen eta herrien eskubideak daude eta. Nazioarteko edozein elkarre, erakunde edo itunek eskubide horien defentsarako aritu behar du, errealitate nahasiak eskatzen dituen malgutasun eta zuhurtzia erabiliz. Edozein kasutan ere, energiaren ekoizpen eta hornidurako makrosistema erregionala, pertsona eta salgaien garraio sistema komuna, gutxieneko irizpide ekologiko jasangarriak, moneta zein finantzarako araudi bateragarriak, askoren artean, epe ertain eta luzeko helburuak dituen politika ekonomikoak ziurtasuna ezarriko duelakoan gaude, jende gehienek aldeko ziurtasuna, behinik behin.

Aukera asko dago nazioarteko elkarlan eta koordinazio horiek urte luzez itxoin egin behar izan dezaten, baina borondate politikoa bertzerik ez da behar, ALBA ekimena frogatzen ari den bezala.

Erakunde kudeaketa berria: aldaketa lasaiegia Nafarroa Garaian?

Egia da pertsona guztientzako denbora ez dela uneoro abiadura berdinean igarotzen. Iruñean eta hainbat udaletan

‘aldaketarako’ hautagaitzak botereari heldu osteko une goxoak joanda, Barkos andreak zuzendu behar zuen gobernuaren osaketaren ingurukoak harridura puntu batekin ikusi genituen, Espainia zein Nafarroa Garaiko eskuinek sorrazitako zalaparta mediatiko lotsagarritik urrun, baina. Dagoeneko, organigramako izendapenez gain, Nafarroako Foru Erkidegoko gobernu berriak zorioneko eta premiazko erabaki batzuk hartu ditu, esparru sozialean nagusiki: lanpostuetarako deialdiak osasun zerbitzuan eta hezkuntzan, eta oinarrizko errentaren programaren finantziazioaren igoera. Hala ere, administrazio foralaren diru sarrerak hazi arte, benetako politika ekonomiko hedakorra aurrera eramatea oso zaila izanen da. Eskuineko eledunek ‘ezer ez’ egitea, ikurrina inposatu baino, leporatu diete, bai foru gobernuari bai Iruñeko Udalari, inolako ekimen zehatzik aipatu gabe! Bere garaian eskuindarrek oposizioaren ‘Ezetzen koordinakundea’ salatzen zuten moduan, haiek orain ‘Ezerezaren frontea’ eraikitzeko prest omen daude.

Ekonomian aldaketa sendo gutxi sumatu da, txosten ofizialen soldatapeko baikortasuna kendurik, are gutxiago hurbileko jende eta ezagunen zirkuluetan. Alderantziz, dagoeneko nahiko larri ibiltzen ziren lanpostudun askoren baitan egoenezina areagotzen ari da, galdutako lan eskubideen ondorioz lan kontratuen hauskortasun hazkorra eta enpresen iraute aleatorioak lagun. Egoera honetan, non, azken hilabeteetako enpleguen hazkunde tasa mantenduta ere, langabezia desagerrarazteko hamar urte beharko lirakekeen, ematen du lan denboraren banaketa justuago eta eraginkorrago bat dela eskura dugun aukera ia bakarra. Berriro ere demokrazia kontu bat da: lanpostu eta lanaldiaren inguruko erabakiak enpresa transnazionalen eskuetan utzi beharrean, etorkizuneko gure zeregin sozialak guk geuk hauta ditzakegu. 🍀